

Шифр: місьцеве самоврядування

**УПРАВЛІННЯ ТА АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ОТГ**

Виконавець: Дмитроняк Л.

АНОТАЦІЯ

Актуальність дослідження. У процесі розвитку нашої держави на сучасному етапі характеризується зміщенням акцентів в сфері державного регулювання територіального розвитку в напрямку адміністративної та фінансової децентралізації та супроводжується передачею повноважень і ресурсів на місцевий рівень. Сучасні умови розвитку Україна доводять, що країна знаходиться в скрутному економічному та політичному становищі. Причиною цього є неефективність існуючої системи державного управління.

Мета наукової роботи – висвітлити специфіку управління і аналіз соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Задля досягнення мети перед собою ми поставили розкрити такі **завдання**:

- висвітлити теоретичні засади управління ОТГ;
- проаналізувати Концепцію адміністративно-територіальної реформи та передумови її розробки;
- охарактеризувати соціально-економічний розвиток територій сучасної України;
- дослідити теорію управління та планування соціально-економічного розвитку ОТГ на сучасному етапі.

Методологічною базою дослідження є теоретичні розробки вітчизняних та зарубіжних учених із проблем організації місцевого самоврядування як форми публічної влади. У роботі задля характеристики теоретико-методичних та прикладних засад управління та аналізу соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад використано наступні сучасні наукові **методи**: діалектичний метод пізнання (для визначення економічної природи територіальної громади як суб'єкта управління соціально-економічним розвитком); системний аналіз; порівняльний аналіз; абстрактно-логічний (для формування теоретичних узагальнень та формулювання висновків дослідження); методи математичної статистики.

Загальна характеристика роботи. Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 26 позицій та додатків, в яких представлений ілюстративний матеріал стосовно проблематики наукової роботи.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади управління ОТГ. Концепція адміністративно-територіальної реформи та передумови її розробки.....	8
РОЗДІЛ II. Соціально-економічний аналіз розвитку територій.....	15
РОЗДІЛ III. Теорія управління та планування соціально-економічного розвитку ОТГ.....	23
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	29
ДОДАТКИ.....	33

ВСТУП

Нові закономірності сьогодні, як ніколи раніше, вводять процес глобалізації світової економіки. Саме він сприяє змінам на рівнях відповідальності за місцевий розвиток. І сучасне українське суспільство вже усвідомлює, що подальший розвиток буде залежати від можливості й прямої зацікавленості громад займатися місцевим розвитком. Практична реалізація принципу повсюдності місцевого самоврядування, завершення процесів децентралізації та реформ самоврядування, покладе на лідерів громад дещо інакшу відповідальність за їх розвиток. Об'єднані територіальні громади (ОТГ) будуть нести відповідальність за економічне майбутнє, за планування свого розвитку, підняття загального рівню добробуту. Вони мають самостійно забезпечувати свою спроможність, тобто перетворитись з об'єкта управління на суб'єкт управління. Тому місцеві влади перш за все повинні володіти необхідними знаннями, інформацією, навичками та досвідом, розуміти особливості сучасного розвитку, щоб забезпечити більшу конкурентоспроможність своїх громад.

Отож, механізми взаємодії централізації та децентралізації виступає відправною передумовою ефективності й конструктивності управління. Формування демократичної моделі управління, становлення громадянського суспільства можливі лише за умови оптимального співвідношення централізації і децентралізації у сфері державного управління.

Як універсальне явище децентралізація державної влади зображає процес перерозподілу повноважень у межах органів державної влади та місцевого самоврядування. Якщо більше децентралізувати державну владу, то, по-перше, зросте частка економічних методів впливу на керований об'єкт управління; по-друге, стане більш гнучкішою управлінська система; по-третє, розвинутіші демократичні інститути, міцніша демократія.

У свою чергу, поняття місцевого самоврядування ґрунтується на загальному розумінні природи самоврядування як такого. У першому

наближенні самоврядування можна визначити як самотійне вирішення власних справ. Якщо управління – це сукупність відносин між тими, хто управляє, і тими, ким управляють, то самоврядування – управління, об'єкти й суб'єкти якого збігаються. Тобто йде мова про те, що одні й ті ж особи управляють своїми справами безпосередньо.

Проте, за складних суспільних умов індивідуальні та загальносоціальні запити тісно між собою пов'язані та опосередковуються діяльністю багатьох суб'єктів. Тому у чистому вигляді збіг об'єктів та суб'єктів управління нині майже не зустрічається.

У сучасній суспільній науці дослідженню державно-владних відносин, їх об'єктів та суб'єктів, зокрема місцевого самоврядування, приділяється багато уваги. Зокрема, шляхи посилення дієвості та особливості організації місцевого самоврядування в системі публічної влади перебували в центрі уваги провідних фахівців у галузі державного управління та права: В.Авер'янова, В.Бабаєва, В.Бакуменка, О.Батанова, Т.Безверхнюк, О.Бобровської, О.Богашко, Р.Войтович, Н.Грицяк, І.Дробота, О.Ігнатенка, В.Князева, Ю.Куца, В.Шаповала, Ю.Шарова та ін. І сьогодні аналіз наявних наукових робіт дає змогу наголосити на важливості проведення системних реформ місцевого самоврядування.

Вивчення цього матеріалу, з огляду на його строкатість, незакінченість багатьох процесів у сучасній політичній обстановці на Україні й у світі, має певні труднощі. У систематизації цих праць й полягає **актуальність** цієї наукової роботи.

Об'єкт дослідження – процес управління та аналіз соціально-економічного розвитку ОТГ.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади соціально-економічного розвитку ОТГ.

Основна мета наукової роботи – всебічно висвітлити специфіку об'єднаних територіальних громад як основу сталого розвитку України та визначити складові управління ОТГ і зробити аналіз їх соціально-економічного розвитку.

- Задля досягнення мети перед собою ми поставили розкрити такі **завдання**:
- висвітлити теоретичні засади управління ОТГ;
 - проаналізувати Концепцію адміністративно-територіальної реформи та передумови її розробки;
 - охарактеризувати соціально-економічний розвиток територій сучасної України;
 - дослідити теорію управління та планування соціально-економічного розвитку ОТГ на сучасному етапі.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження є теоретичні розробки вітчизняних та закордонних учених із проблем організації місцевого самоврядування як форми публічної влади. У роботі задля характеристики теоретико-методичних та прикладних засад управління та аналізу соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад використано наступні сучасні наукові методи: діалектичний метод пізнання (для визначення економічним розвитком); системний аналіз; порівняльний аналіз; абстрактно-логічний (для формування теоретичних узагальнень та формулювання висновків дослідження); методи математичної статистики.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні положення і висновки, а також фактичний матеріал, зібраний авторкою, може бути використаний для подальшого дослідження даної теми та суміжної проблематики, як у загальноосвітніх школах, так і у вищих навчальних закладах.

Структура дослідження. Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 26 позицій та додатків, в яких представлений ілюстративний матеріал стосовно проблематики наукової роботи.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОТГ. КОНЦЕПЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЇЇ РОЗРОБКИ

Діюча система місцевого самоврядування на жаль не спроможна задовольнити потреби суспільства. У більшості сучасних територіальних громадах робота органів місцевого самоврядування не може організувати захист прав людей, всебічну підтримку сприятливого життєвого середовища, що є необхідним для загального розвитку людини та її самореалізації, створити своєчасне надання населенню в повному обсязі органами місцевого самоврядування, що є створеними ними установами й організаціями, сприяти наданню доступних та якісних адміністративних, соціальних та інших видів послуг на відповідних територіях. Хоча демократія і являє собою найзатребуванішу форму політичного устрою суспільства. А це, у свою чергу, надає можливості для людей не тільки обирати тих чи інших керівників, а й контролювати владу загалом.

В Україні донині є залучений закон «Про адміністративно-територіальний устрій», що був прийнятий ще у 1981 році Указом президії Верховної Ради Української УРСР. Показово, що законопроект № 8051, в якому йдеться про засади адміністративно-територіального устрою скасовує цей указ й встановлює правила нового адміністративно-територіального устрою. Це стосується наступних визначень: адміністративно-територіальний устрій, адміністративно-територіальна одиниця, населений пункт тощо. Тут визначається порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою. Присутнє запровадження державного електронного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів [2].

Після прийняття Конституції України [1] та Закону країни «Про місцеве самоврядування» [2] в Україні розпочався процес пошуку нової моделі розподілу

влади «центр-місцевість», де основними суб'єктами є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації (фонди, асоціації), науковці, міжнародні організації та політичні партії.

Початком децентралізації влади можна рахувати цикл розпоряджень Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року, коли було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Вона містить сім блоків, а саме:

1) *Визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, здатних забезпечити доступність та належну якість публічних послуг, які надаються такими органами, сприяти створенню необхідної для цього ресурсної бази.*

Даний блок, в першу чергу, сприяє укрупненню базового рівня та районів, але, разом із цим області України змінюватись не будуть, оскільки є подібними за параметрами до європейських. Він охоплює зміни адміністративно-територіального устрою.

Задля усунення поданих недоліків парламентом прийнято закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року, який запустив відповідний процес та вже в жовті 2015 року відбулись вибори органів місцевого самоврядування перших 159 об'єднаних територіальних громад (ОТГ) [19].

Зазначимо зміст, принципи та мета реформи з децентралізації: створеними є 874 ОТГ, де проживають 9,1 млн осіб та які об'єднали 4004 територіальних громад. Схвалення проекту закону про засади адміністративно-територіального устрою України дозволяє завершити цей етап й сформувати територіальну організацію держави де є присутність урахування вимог доступності публічних послуг, збалансованості, цілісності, децентралізації і т.п.

2) *Створення належним чином організаційних, матеріальних, фінансових умов та умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень.* Для досягнення вказаних цілей внесено зміни до Податкового та Бюджетного кодексів, здійснюється підготовка нової

редакції закону «Про службу в органах місцевого самоврядування». Концепцією передбачається в межах цього блоку закріплення за місцевими бюджетами власних податків й зборів; недопущення надання іншими органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади податкових пільг, що сприяють зменшенню власних доходів місцевих бюджетів; наданням органам місцевого самоврядування доступу до залучення кредитних ресурсів; наданням територіальним громадам права розпоряджатися земельними ресурсами в межах своєї території. [2].

3) *Повноваження у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципом субсидіарності потребують розмежування.* Повноцінна реалізація вказаного положення потребує внесення змін до Конституції України [1] і прийняття нової редакції закону про місцеве самоврядування. Принцип субсидіарності – наріжний камінь організації публічної влади на місцях, відповідно до якого на базовому рівні виконуються усі повноваження, окрім тих, які виконати неможливо чи неефективно та які з цих причин передаються на вищий рівень.

4) *Повноваження між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади обумовлюють розмежування.* Об'єднані громади від початку реалізації реформи мали змогу отримати повноваження у сфері архітектурно-будівельного контролю, розпоряджатися землями за межами населених пунктів, право самостійно визначати містобудівну політику, надавати частину базових адміністративних послуг тощо.

5) *Механізм державного контролю за відповідністю Конституції і законам України рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню публічних послуг потребують свого запровадження.* На жаль, наразі має місце законодавча прогалина щодо цього питання. До недавнього часу повноваження щодо державного нагляду за зупиненням рішень стосовно відповідності рішенням органів місцевого самоврядування Конституції і законам

України певним чином здійснювалися органами прокуратури в рамках виконання функції нагляду за дотриманням й застосуванням законів.

б) *До прийняття управлінських рішень, сприяння розвитку форм прямого народовладдя необхідно максимальне залучення населення.* В межах цього блоку Концепцією мало бути передбаченим затвердження статутів територіальних громад, проектів загальної містобудівної документації; запровадження ефективних механізмів участі громадськості у виробленні органами місцевого самоврядування важливих управлінських рішень, зокрема з питань визначення стратегії розвитку територіальної громади; забезпечення права територіальних громад на місцевий референдум; удосконалення процедури та поширення практики утворення органів самоорганізації населення і т.п.

7) *Удосконалення механізму координації діяльності місцевих органів виконавчої влади.* Статус місцевих держадміністрацій мав би змінюватись з органів загальної компетенції на контрольні-наглядові органи у системі виконавчої влади з функцією координації діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади на відповідній території [19].

Розв'язання проблем пропонується вирішити таким чином:

- визначенням обґрунтованої територіальної основи задля якісної роботи органів місцевого самоврядування й органів виконавчої влади, що мають здатність до забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, які надаються такими органами, а також необхідної для цього ресурсної бази;

- створенням відповідної матеріальної, фінансової та організаційної бази задля забезпечення здійсненням органів місцевого самоврядування власних й зазначених попередньо делегованих повноважень;

- розмежуванням повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади різного рівня адміністративно-територіального устрою враховуючи принцип субсидіарності;

- розмежуванням повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади;

- запровадження механізму державного контролю за відповідністю Конституції та законам України рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню публічних послуг;
- максимальним залученням населення до прийняття управлінських рішень, сприяння розвитку форм прямого народовладдя;
- удосконаленням механізмів координації діяльності місцевих органів виконавчої влади [3, с. 178].

Проект Закону України «Про територіальну реформу в Україні» передбачає утворення первинної адміністративно-територіальної одиниці – громади, що утворюватиметься з одного або декількох поселень за умови, якщо в її межах будуть проживати, зазвичай, не менше 5 тисяч осіб [2].

Зазначимо, що обласні державні адміністрації повинні координувати центральними органами виконавчої влади та передавати власні повноваження радам регіону, району та громади.

Система адміністративно-територіального устрою, в рамках проведення реформи, передбачає наявність первинної одиниці у вигляді громади із населенням не менше 5 тис. мешканців, на вторинному рівні – район (місто – район) із чисельністю населення більше як 70 тис. мешканців та регіон місто – регіон) із населенням понад 750 тис. осіб.

Як правило, до складу громади зараховують:

- 1) поселення, що за чисельністю населення та соціально-економічними характеристиками матимуть наступний статус:
 - село (поселення з переважно сільською садибною забудовою і сталим складом населення та чисельністю до 5 тис. жителів, які у більшості зайняті в сільському, лісовому та рибному господарстві, народних промислах, первинній переробці сільськогосподарської та рибної продукції);
 - містечко (поселення, утворене та розвиток якого пов'язаний з розташуванням на його території промислових підприємств, залізничних вузлів, гідротехнічних та інших споруд і об'єктів з чисельністю населення до 10 тис. жителів, які в більшості зайняті в несільськогосподарському виробництві чи

соціально-культурній сфері, й у якому створено умови для надання населенню адміністративних, соціальних чи культурних послуг);

– місто (поселення з компактною забудовою та чисельністю населення не менше, ніж 10 тис. жителів, яке має розвинуту соціальну, комунальну, транспортну інфраструктуру, жителі якого у більшості своїй зайняті у промисловості, торгівлі, управлінні, сфері послуг, сфері культури);

2) поселенські утворення (хутори, місця проживання, що мають тимчасовий характер), які не матимуть статусу поселення [4, с. 38].

Окрім цього, відповідно до законопроекту, окремі громади можуть мати статус міста-району (до складу громади має входити хоча б одне місто з чисельністю населення не менше 70 тис. жителів) та міста-регіону (до складу громади має входити хоча б одне місто з чисельністю населення не менше 750 тис. жителів) [16].

За словами науковця М. Бриль, «місцеві органи державної влади повинні вирішувати питання регіонального та місцевого значення в межах Конституції і законів України, забезпечувати реалізацію загальнодержавних програм. Об'єднання територіальних громад повинно здійснюватися на принципах конституційності та законності, добровільності, економічної ефективності, державної підтримки, повсюдності місцевого самоврядування, прозорості та відкритості, відповідальності» [6].

У Додатку А ми відзначили, чому саме буде сприятиме реалізація Концепції.

Щодо подальшого розвитку законодавчої бази, то тут слід зазначити, що у 2020 році були прийняті такі закони і поправки до них, як: Про засади адміністративно-територіального устрою України; Про службу в органах місцевого самоврядування (нова редакція); Щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування; Про місцевий референдум. Та було проведено оновлення законів про місцеве самоврядування, про місцеві державні адміністрації тощо [8].

У 2021 році очікується внесення зміни до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення [14].

Підсумовуючи, можемо констатувати, що за час здійснення реформи децентралізації в Україні створено значку кількість об'єднаних територіальних громад на добровільній основі. Після свого становлення ОТГ приділяють значну увагу розвитку інфраструктури населених пунктів: ремонту доріг, садочків, шкіл, будівель медичних закладів, інших об'єктів інфраструктури тощо. Для стимулювання спроможності ОТГ цього недостатньо, потрібно не лише користуватися коштами, а й збільшувати надходження, розвивати економічний потенціал громади.

І сьогодні низка громад такі мають значні успіхи у своїй діяльності, що забезпечено можливістю отримання фінансової самодостатності, шансом використовувати кошти на розвиток своєї території, а також інвентаризацією земель, об'єктів соціальної сфери, податкових надходжень, оптимізацією існуючих послуг та отримання нових.

РОЗДІЛ II

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТОКУ ТЕРИТОРІЙ

В умовах перехідної економіки різко загострюються економічні й соціальні розбіжності. У цій ситуації найважливішим фактором подальшого ефективного, прогресивного розвитку є становлення сучасної наукової системи управління на всіх рівнях народного господарства, включаючи регіональний, (територіальний). Вирішення регіональних проблем повинне спиратися на розгорнуту концептуальну основу, що припускає проведення глибоких теоретичних досліджень по регіональному розвитку й регіональній політиці, Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення їх конкурентоздатності неможливі без подолання проблем міжрегіональних відмінностей, ліквідації кризових явищ і відсталості у розвитку окремих територій країни.

Дослідження децентралізації влади в Україні має базуватись на сутнісній властивості місцевого самоврядування, а саме, що воно є «право та спроможність територіальної громади вирішувати питання місцевого значення під свою відповідальність або відповідальність створених нею органів» [17, с. 185]. Завданням не лише державного управління, а всього суспільства, є, по-перше, ініціювання саморозвитку місцевих громад та органів самоуправління та самоорганізації населення, підвищення рівня їх діяльної суб'єктності, а по-друге, контролювання процесів, скеровуючи їх у русло відповідності інтересам суспільства. І дослідник Н. Крицкалюк підкреслює, що «лише за цих умов суб'єкти зможуть ефективно використовувати комплекс наявних ресурсів на розвиток території, якщо останній буде здійснюватись в напрямку, що узгоджується з інтересами учасників» [15, с. 320]. А тому система управління соціально-економічним розвитком територій має формуватись як об'єднання можливостей і ресурсів, що належать до двох рівнів влади (державного та місцевого) у тісній взаємодії з інститутами громадянського суспільства та суб'єктами підприємницької діяльності.

Територіальна громада як соціальна спільнота створює та підтримує суспільне життя в межах визначеної території, керуючись при цьому економічними, політичними, соціокультурними, екологічними інтересами; як суб'єкт місцевого самоврядування здатна управляти в умовах взаємодії з зовнішнім середовищем та нести відповідальність за збереження цілісних орієнтирів; як базова ланка адміністративно-територіального устрою, що характеризується системністю, володіє певним ресурсним потенціалом, що забезпечує їй конкурентні переваги та створює можливості для розвитку території [5, с. 17]. І необхідність дослідження територіальних громад з позицій підвищення можливостей їх розвитку та реалізації ресурсного потенціалу пов'язана з проведенням в Україні, як і в багатьох країнах Європи, реформи децентралізації та підвищенням ролі та відповідальності органів місцевого самоврядування за соціально-економічний розвиток їх територій.

У соціально-економічному аспекті адміністративно-територіальна одиниця (область, район, місто, район у місті, селище, село) є господарюючими суб'єктами, в конкурентних умовах мають бути спроможними та повинні розробляти стратегію розвитку території. Зусилля громади та органів її самоврядування мають бути першочергово зосереджені на забезпеченні зростання ефективності використання факторів виробництва та розвитку ринкової інфраструктури.

Пожвавлення економічного розвитку регіонів залежить не тільки від ефективної політики врегулювання міжбюджетних відносин. Ефективна бюджетна політика має втілювати основний принцип – поступовий перехід від бюджетного забезпечення територіальних громад до бюджетного регулювання. Однак не менше значення має створення умов для розвитку економіки, створення робочих місць, умов для розвитку підприємницької ініціативи. Вирішення зазначених проблем полягає, зокрема й у вжитті комплексу заходів з оптимізації роботи галузей, що повністю або частково фінансуються шляхом місцевих бюджетів. Ці заходи належать до компетенції місцевих органів влади

та сприятимуть ефективнішому наданню освітніх, медичних та культурних послуг [12, с. 4].

Саме в такий спосіб забезпечується розвиток людського фактору (людського капіталу) території, який визначається освітньо-професійним рівнем, здатністю до співробітництва, інноваційної, організаторської діяльності. «Особливістю змісту поняття «конкурентоспроможність території» є його визначальний вплив на достаток населення та контент на близькість до «сталого розвитку», – зауважує науковець С. Романюк [22, с. 119].

За словами В. Скрипника, «завданням місцевої влади є створення таких умов, які б сприяли конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, а отже забезпечували б залучення та утримання інвестиційних ресурсів» [23, с. 45].

Ілюстрація формування ОТГ представлена у Додатку Б. Ми бачимо, що вже створено 1029 об'єднаних територіальних громад, з яких: 44 ОТГ з адміністративними центрами у містах обласного значення; 49 – очікують рішення ЦВК про призначення перших виборів.

Представимо SWOT – аналіз Білоберізької ОТГ.

SWOT- аналіз Білоберізької ОТГ був розроблений виконавчим комітетом Білоберізької сільської ради ОТГ на основі аналізу статистичних даних, динаміки соціально-економічних показників, проведення круглих столів із залученням старост громади, громадських діячів та організацій, та на основі думки населення.

Білоберізька об'єднана громада розташована у Верховинському районі Івано-Франківської області у пасмі Карпатських гір. Створена 27 березня 2016 року (Постанова ЦВК). До її складу входять чотири населені пункти: Білоберізка, Хороцеве, Барвінків, Устеріки. Відповідно до розпорядження КМУ Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Івано-Франківської області.

Сюди відносяться: Білоберізька сільська рада – село Білоберізка

Хороцівська сільська рада – село Хороцеве, село Барвінків

Устеріківська сільська рада – село Устеріки

Гринявська сільська рада – село Гринява, село Біла Річка

Голошинська сільська рада – село Голошина

Довгопільська сільська рада – село Довгополе, село Кохан, село Полянки

Пробійнівська сільська рада – село Пробійнівка, село Грамотне, селище

Стовпні

Стебнівська сільська рада – село Стебні

Яблуницька сільська рада – село Яблуниця, село Сеньківське, село

Черемошна.

Сильні і слабкі сторони, можливості та загрози цієї ОТГ представлені у Додатку В.

Говорячи стосовно загального бюджету, слід наголосити на тому, що реалізацію заходів стратегій розвитку Білоберізької ОТГ планується забезпечуватися за умов наявності фінансування з державного, обласного та місцевого бюджетів, коштів підприємств, міжнародних фінансових організацій та інвесторів, спонсорської допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством України.

Отже, реалізація проектів розвитку Білоберізької ОТГ здійснюватиметься за рахунок фінансування з наступних джерел: 1. Кошти державного бюджету, у тому числі за рахунок надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури ОТГ. 2. Кошти Державного фонду регіонального розвитку. 3. Кошти місцевого бюджету. 4. Інші джерела фінансування.

Прогнозні показники бюджету та основні стратегічні цілі представлені у Додатку Г.

Формування ОТГ з адмінцентрами у містах обласного значення представлені у Додатку Д. Тут ми бачимо, що станом на сьогодні існують 44 ОТГ з адміністративними центрами у містах обласного значення і 6 міст обласного значення, в яких розпочато процедуру приєднання.

Одна з проблем, яку виявлено на рівні окремих ОТГ, – це їх низький соціально-економічний розвиток. Так, у Дніпропетровській, Київській,

Львівській, Харківській, Донецькій, Одеській та Запорізькій областях доходи населення можна визначити як високі (353-167 млрд грн за рік), у Полтавській, Вінницькій, Черкаській, Миколаївській, Івано-Франківській, Хмельницькій та Житомирській областях – середні (130-92 млрд грн за рік), а Сумська, Херсонська, Волинська, Чернігівська, Закарпатська, Рівненська, Кіровоградська, Тернопільська, Чернівецька та Луганська області входять в групу областей України с найнижчими доходами (91-58 млрд. грн. за рік).

Найбільший розрив за доходами населення спостерігається у місті Київ. Цей показник склав у 2019 році 625 млрд. грн., що у середньому перевищує доходи групи областей з високими доходами втричі, групи областей с середніми доходами – у шість разів, а у порівнянні із доходами групи областей з низькими доходами, Київ знаходиться майже на порядок вище (перевищують у дев'ять разів).

Задля ілюстрації сказаного, наведемо соціальні та економічні показники в областях України (в абсолютному вимірі):

Регіон* / Показники у абсолютном у виразі	Доход и, млн. грн	Наявни й дохід, млн. грн	Витрат и, млн. грн	Зайняте населення у віці 15-70 років, тис. осіб	Капіталь ні інвестиці ї, млн. грн	Валовий регіональн ий продукт, млн. грн
Vinnysia oblast	129787	100518	125432	660,7	15724,9	111498
Volyn oblast	71537	54645	76494	380,0	12664,0	60448
Dnipropetrovsk oblast	352532	278074	317005	1413,7	66951,1	369468
Donetsk oblast	197830	162394	134396	747,2	30594,5	192256
Zhytomyr oblast	96583	75233	102487	521,2	8466,9	77110
Zakarpattia oblast	77568	59621	90351	508,9	9330,3	52445

Zaporizhzhia oblast	16650 8	127935	168087	741,6	14876,7	147076
Ivano-Frankivsk oblast	97919	76124	100991	575,1	9305,5	78443
Kyiv oblast	17166 0	133347	209707	771,4	50295,7	198160
Kirovohrad oblast	71726	54752	78358	384,5	7794,3	64436
Luhansk oblast	65859	52477	48296	303,7	3357,5	35206
Lviv oblast	21696 6	165350	238936	1075,2	31061,5	177243
Mykolaiv oblast	91709	71678	91369	499,6	12549,3	79916
Odesa oblast	22196 5	173188	256619	1020,1	21080,1	173241
Poltava oblast	12992 2	99827	128788	591,2	23005,3	174147
Rivne oblast	81307	62587	81924	486,0	6729,2	56842
Sumy oblast	90518	70195	87771	490,9	7734,2	68489
Ternopil oblast	68968	51951	73393	417,7	9210,3	49133
Kharkiv oblast	24608 6	174779	316361	1263,9	22874,6	233321
Kherson oblast	75701	58983	92494	455,3	12368,3	55161
Khmelnysk oblast	96886	73073	108661	528,8	10534,1	75646
Cherkasy oblast	92974	70523	105042	531,8	11385,5	93315
Chernivtsi oblast	57755	43574	76299	394,1	4096,8	33903

Chernihiv oblast	76985	58816	82520	435,8	8740,5	70624
Kyiv	65209	488412	623730	1379,9	213247,8	833069
	5					

Соціально-економічний розвиток об'єднаних громад характеризується взаємозв'язком між соціальними та економічними показниками в регіонах, на територіях яких розташовані відповідні ОТГ. Результати аналізу дозволили виявити таку закономірність: в областях України, де економічні показники краще, соціальні показники є більш високими.

Наведемо соціальні та економічні показники в областях України (в рейтинговому вимірі):

Регіон* / Ранг	Доход и	Найвн ий дохід	Витра ти	Зайняте населен ня у віці 15-70 років	Капіталь ні інвестиц ії	Валовий регіональн ий продукт
Vinnysia oblast	10	9	10	9	9	10
Volyn oblast	22	22	22	24	11	19
Dnipropetrovsk oblast	2	2	2	1	2	2
Donetsk oblast	6	6	8	7	5	5
Zhytomyr oblast	13	12	13	14	20	14
Zakarpattia oblast	18	18	17	15	16	22
Zaporizhzhia oblast	8	8	7	8	10	9
Ivano-Frankivsk oblast	11	11	14	11	17	13
Kyiv oblast	7	7	6	6	3	4
Kirovohrad oblast	21	21	21	23	21	18
Luhansk oblast	24	23	25	25	25	24
Lviv oblast	5	5	5	4	4	6
Mykolaiv oblast	15	14	16	16	12	12
Odesa oblast	4	4	4	5	8	8
Poltava oblast	9	10	9	10	6	7
Rivne oblast	17	17	20	18	23	20
Sumy oblast	16	16	18	17	22	17
Ternopil oblast	23	24	24	21	18	23

Kharkiv oblast	3	3	3	3	7	3
Kherson oblast	20	19	15	19	13	21
Khmelnytsk oblast	12	13	11	13	15	15
Cherkasy oblast	14	15	12	12	14	11
Chernivtsi oblast	25	25	23	22	24	25
Chernihiv oblast	19	20	19	20	19	16
Kyiv	1	1	1	2	1	1

Отже, можемо зробити висновок, що у сучасних умовах формується нова композиція управління розвитком адміністративно-територіальних одиниць: узгоджуються цілі, мотивації, інтереси різних суб'єктів щодо питань розвитку територій, актуалізується необхідність розвитку організації та самоорганізації у вирішенні завдань території. За цих умов за державою залишаються функції регулювання та контролю, але значна частина повноважень та відповідальності за прийняті на регіональному та місцевому рівнях рішення передаються у відання органів місцевого самоврядування адміністративно-територіальних одиниць.

При цьому децентралізована регіональна та місцева влада часто не має потрібних адміністративних, фінансових, матеріальних ресурсів. Це обумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації системи управління та місцевого самоврядування.

РОЗДІЛ ІІІ

ТЕОРІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОТГ

В Україні сьогодні основний акцент зроблено на активному розвитку і запровадженні такого стратегічного підходу, що сприяє активації планування сталого територіального розвитку. Подібна активізація планувальної діяльності, з однієї сторони, є намаганням регіонів знайти адекватні інструменти, що б допомагали відповісти на виклики сучасного глобалізованого світу, коли істотно пришвидшуються різноманітні зміни, в тому числі політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні, а з іншої сторони – є закономірним етапом розвитку регіонів та окремих територій.

Сама стратегія не є обов'язковим документом, як план соціально-економічного розвитку, втім для залучення інвесторів або грантових коштів цей документ дає перевагу та формує позитивне враження донорів чи інвесторів, доводить серйозність намірів [20].

Стратегічне планування в ОТГ регулюється наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30.03.2016 р. № 75 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування і реалізації прогнозних та програмних документів соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади» [6]. Процес стратегічного планування – це довготривалий творчий процес, який зазвичай розробляється на 7-10 років із певним алгоритмом дій, що є покликаним вирішити питання забезпечення сталості розвитку територіальної громади [24, с. 15]. І починаючи планувати розвиток громади, варто орієнтуватися на три складові стратегії: розвиток місцевої економіки; розвиток людського капіталу; збереження довкілля [25, с. 703].

Впровадження на територіальному рівні програмно-цільового методу управління соціально-економічним розвитком, було кроком вперед в порівнянні з директивним методом планування, який використовувався раніше [12, с. 8].

Втім, на жаль, аналіз програмного розвитку територій свідчить, що існують певні недоліки в існуючому процесі розробки програм розвитку територіальної громади (більш детально див. у Додатку Е). Подоланню зазначених у Додатку Е недоліків, безумовно, буде сприяти застосування стратегічного планування розвитку територіальної громади, технологія здійснення якого має суттєві відмінності від існуючого сьогодні способу підготовки програмних документів.

Важливою складовою стратегічного планування розвитку громади є її просторове планування. На жаль, в Україні поки що цьому взагалі приділяється надто мало уваги [26, с. 4].

Постійне спрощення різних дозвільних процедур в будівництві призвело до того, що наші міста і села перетворюються у якісь заплутані кам'яні джунглі, де практично неможливо забезпечити якісне й безпечне життєве середовище для людини [12, с. 7]. Наявність такого документа відразу вирішує низку питань раціонального використання території громади, збереження земель від необґрунтованого їх використання за межами здорового глузду, як це часто зараз буває в різних територіальних громадах.

На сьогодні основна проблема, яка заважає правильному регіональному розвитку полягає в тому, що приходиться розвивати не те, що передбачає стратегія, а те, що може показати швидкий результат.

Особливо це актуально зараз для адміністративних центрів об'єднаних громад, створених на базі містечок, селищ чи великих сіл. Нові, доволі об'ємні бюджети, які появились у цих громадах, неодмінно приведуть до пожвавлення місцевого економічного життя і відразу появляться охочі розмістити в центральній частині цих поселень якісь магазини, кафе чи щось інше [8]. До місцевої ради буде подано заяви на відведення клаптиків земель в центральній частині у власність чи в оренду. Відсутність цілісного плану організації простору, неминуче призведе до реальних проблем, після встановлення різноманітних МАФів чи рівновеликого будівництва, появи високих огорож тощо [5, с. 211].

Тому сьогодні ОТГ мають можливість здійснити планування таких своїх перспективних територій, у тому числі й за рахунок субвенції на розвиток інфраструктури, яка їм надійшла з Державного бюджету України. При цьому дуже важливо включити в процес такого просторового планування місцеву громадськість, зробити цей процес максимально прозорим і доступним для жителів громади. Тільки у цьому випадку не буде зайвих звинувачень місцевої влади і вдасться обмежити тиски лобістів на місцеву раду та її депутатів.

Проведення інвентаризації землі є наступним вагомим кроком для громад. Бо податок за користування землею та податок на доходи фізичних осіб є для значної кількості громад основними джерелами наповнення бюджетів. Саме тому унормування земельного питання являється як ніколи запитуваним, не кажучи вже про передачу громадам права розпоряджатися землями поза межами населених пунктів.

Не секрет, що чимала кількість підприємств сплачує податки не за місцем фактичного розташування, а податковою адресою, таким чином позбавляючи певну громаду ресурсів. Тому ще однією сферою, у якій потрібно вибудувати ефективну модель – є налагодження партнерських відносин з місцевим бізнесом. У даному контексті експерти наголошують на втіленні ідеї сплати податків не на прибуток, а на виведений капітал.

Деякі власники підприємств просто звикли тривалий час вирішувати свої питання через центр, а це сприяло формуванню в них зверхнього ставлення до місцевого самоврядування, з представниками якого тепер мають знаходити спільну мову і вибудовувати діалог. Задля цього потрібний певний запас – від упізнаваності громади, просування її бренду, створення максимально сприятливого клімату для ведення бізнесу, зручної і в належному стані інфраструктури, сервісного підходу до розуміння про умови, які цікаві інвестору.

Можемо стверджувати, що сьогодні для громад орієнтація на молодь є провідною складовою стратегії їх розвитку і існування в цілому. Забезпечення післяурочного дозвілля, створення умов для занять спортом, підтримка

різноманітних популярних у тинейджерів течій, створення центрів для відпочинку тощо сприятиме зазначеному якнайліпше.

Варто також зауважити, що для більшості громад на сьогодні надзвичайно гострою є проблема старіння, відпливу працездатного населення та пошук інструментів стимулювання в молоді бажання лишатися. У цьому контексті потрібно залучати молодь до спільного прийняття рішень з життя громади, сприяти проявам громадської активності, загалом інвестувати у створення громадського середовища в громаді [23, с. 46].

Для прикладу візьмемо ще стратегію розвитку П'ядицької ОТГ Івано-Франківської області. Вона декларує загальну згоду, відповідно до якої органи влади, депутати, підприємці та громадські організації беруть на себе певні обов'язки [20]. Цей план адресовано усій громаді та задає орієнтири не лише органам місцевого самоврядування, а й бізнесу і всім жителям громади.

Підсумовуючи зазначений раніше матеріал, можемо зробити висновок, що основний напрямок в стратегіях розвитку ОТГ направлений на підтримку розвитку підприємництва в галузі садівництва та переробної промисловості, туризму, стимулювання інвестиційної привабливості, створення робочих місць, покращення інфраструктури в цілому та соціальної сфери зокрема.

Стратегії розвитку ОТГ потрібні в першу чергу для стимулювання пошуку точок росту для закладення основ спроможності громад, переходу від культивованого тривалий час образу безправного виконавця до дієвого та ініціативного, від патерналізму до підприємливості й розумного розвитку.

ВИСНОВКИ

Адміністративно-фінансова децентралізація, що діє в Україні протягом останніх років й виділена як одна з найбільш успішних реформ, насправді є складним й неординарним явищем для розвитку соціально-економічної системи будь-якої країни, зокрема в коротко- та середньостроковому періоді. Цей факт затверджує й досвід держав, що вже здійснили реформи подібного типу, і напрацювання вітчизняної практики сучасного періоду. Звичайно ж не всі результати першого етапу децентралізації в Україні підпадають під визначення як однозначно позитивних. Відповідно до плану-графіку впровадження реформи місцевого самоврядування до середини 2020 року в Україні мало б завершитися формування спроможних територіальних громад, втім цього ми ще констатувати не можемо.

Процеси, що безпосередньо впливають на швидкість реформування усієї системи публічного управління загалом і які зараз ще тривають в Україні, мають на увазі дедалі активніше залучення широких верств суспільства до управління розвитком своїх громад. Цього вимагають і такі явища як зміни на регіональному рівні управління, становлення інститутів громадянського суспільства, оптимізація системи місцевого самоврядування і т.п. Головною з провідних тенденцій сучасності є активізація процесів добровільного об'єднання територіальних громад. Вони стають на чолі новітніх процесів покращення публічної влади. Саме нові, потужні та спроможні громади створюють нову реальність й майбутнє держави.

Втілення в життя Концепції адміністративно-територіальної реформи передбачало створення правових засад для добровільного об'єднання територіальних громад вже протягом 2014 р. Протягом 2015–2017 рр. Уряд планував завершити процес об'єднання територіальних громад, після чого реорганізувати органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади на новій територіальній основі, а також уніфікувати та стандартизувати публічні послуги, що надаються на місцях. Водночас передбачалося внесення

змін до Конституції України в частині утворення виконавчих органів обласних та районних рад, моделювання адміністративно-територіальних одиниць у регіонах. На нашу думку, реалізація Концепції направлена на пришвидшення формування ефективних територіальних систем органів місцевого самоврядування й місцевих органів виконавчої влади задля підтримки сталого соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць; утворення об'єднаних територіальних громад, які будуть спроможні самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення і соціально-економічного розвитку територіальних громад та регіонів; стимулювання економічного розвитку територій завдяки удосконаленню механізмів впливу органів місцевого самоврядування на визначення пріоритетів місцевого економічного розвитку.

Говорячи про соціально-економічний розвиток територій сучасної України треба зазначити, що, наприклад, у 2015–2019 рр. створено об'єднаних територіальних громад (з них: 49 – очікують рішення ЦВК про призначення перших місцевих виборів та 44 ОТГ з адміністративними центрами у містах обласного значення). Загальна площа ОТГ складає 246,8 (+5,7) тис. кв. км (44,2 % від загальної площі України без урахування тимчасово окупованої території у 2015-2019 рр. створено об'єднаних територіальних громад (з них: 49 – очікують рішення ЦВК про призначення перших місцевих виборів та 44 ОТГ з адміністративними центрами у містах обласного значення).

В умовах сьогодення, активна сучасна громадськість, члени новоутворених об'єднаних громад, мусять бути доволі обізнаними не тільки у конкретних нормах окремих законів, які регулюють власне процеси залучення активістів, а й розуміти всю філософію змін системи місцевого самоврядування в Україні, яка пріоритетом ставить людину, пересічного громадянина, передбачає участь мешканців як у поточних процесах управління ОТГ, так і у більш конкретних аспектах її розвитку – бюджеті участі та стратегічному плануванні розвитку ОТГ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. К., 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go> (дата звернення: 21.12.2020р.)
2. Законодавство України. Офіційний сайт Верховної Ради України 1994-2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/nr> (дата звернення: 11.12.2020р.).
3. Батанов О. Народовладдя та муніципальна влада: феноменологія співвідношення і взаємодії. *Право України*. 2019. № 10. С. 175-195.
4. Берданова О. В., Вакуленко В. М., Валентюк І. В., Ткачук А. Ф. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. К. : ЦНЛ, 2017. 121 с. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/04_Strateg_Plan-PRN-5.pdf
5. Блейклі Е.Дж. Планування місцевого економічного розвитку / Пер. з англ. Львів, 2018. 416 с.
6. Бриль М. Стратегія – основа становлення та розвитку ОТГ. *Місьцеве самоврядування*. 2018. № 5. Травень. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2018/may/issue-5/article-36538.html> (дата звернення: 08.12.2020р.).
7. Васильченко Г. В. Паспорт громади як аналітична інформація для управління розвитком території. *Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету*. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. Вип 6. С.392-396.
8. Васильченко Г. В., Даляк Н. А. Методологія якісного аналізу оцінки стану громади, як засіб управління соціально-економічним розвитком території. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/17248/> (дата звернення: 08.01.2021 р.)
9. Диновський Д. М. Проблема гармонії державного управління і місцевого самоврядування та їх значення для історико-правових досліджень. *Методологічні проблеми історико-правових досліджень* : Матеріали ХХІІІ Міжнар. історико-прав. конф. 24-26 вересня 2014 р., м. Алушта. К.; Сімферополь : ДОЛЯ, 2015. С. 201-208.

10. Зимогляд В. Я. Місцеве самоврядування як чинник розвитку українського суспільства. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*: Збірник наукових праць. Серія Соціологія. Х. : Право, 2016. Вип. 3 (30). С. 142-152.
11. Карий О.І., Зима Ю.В. Стратегічне планування та інвестиційна політика територіальних громад: навч.-метод. посібник для слухачів дистанц. курсу. Серія навчальних програм для працівників органів місцевого самоврядування. Книга 17 / За заг. ред. Пітцика М.В. К. : Асоціація міст України та громад, 2017. 142с.
12. Козлов М. В. Деякі підходи щодо формування самодостатніх місцевих (територіальних) громад в контексті адміністративно-територіальної реформи в Україні. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*: Зб. наукових статей. Івано-Франківськ: ПНУ, 2015. Вип. 37. С. 3-15.
13. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-r#Text> (дата звернення: 08.01.2021 р.)
14. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні Проблеми, які потребують розв'язання. URL: <https://www.city.kharkov.ua/ru/document/kontsepsiya-reformuvannya-mistsevogo-samovryaduvannya-ta-teritorialnoi-organizatsii-vladi-v-ukraini-problemi-yaki-potrebuyut-rozvyazannya-45383.html> (дата звернення: 18.12.2020 р.)
15. Крицкалюк Н. І. Децентралізація влади і самоорганізація населення в Україні : спроба передбачення здобутків і недоліків. *Політологічний вісник* : Зб. наукових праць / за ред. Ф. М. Кирилюка, М. І. Хилька. К. : ВАДЕКС, 2015. Вип. 79. С. 319-333.
16. Кушнірецька О. В. Моніторинг соціально-економічного розвитку ОТГ: організаційно-методичне забезпечення. URL: <http://ird.gov.ua/sep/sep>

20185(133)/sep20185(133)_070_KushniretskaOV.pdf (дата звернення: 15.12.2020 р.)

17. Мамонова В. Місцеве самоврядування. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентові України; наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Т. 5 : Територіальне управління /наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) [та ін.]; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Х. : Магістр, 2018. С. 185-187.
18. Місцеве самоврядування: Словник-довідник: навч. посіб. /уклад. О. М. Руденко [та ін.]. К. : Кондор, 2017. 182 с.
19. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Портал «Децентралізація». URL: <https://storage.Decentralization.gov.ua/uploads/library/file/346/10.12.2018.pdf>. (дата звернення: 15.12.2020р.)
20. Пальчук В. Стратегія розвитку ОТГ як путівник спроможності громад. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3995:rozrobka-strategiji-yak-chinnik-pravilnogo-rozvitku-tg&catid=8&Itemid=350.pdf(датазвернення: 15.12.2020р.)
21. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. *Урядовий кур'єр*. 2014. № 67.
22. Романюк С. А. Суперечності та виклики реалізації реформи системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: Методологічні аспекти. *Демографія та соціальна економіка*. К. : Інститут демографії та соціальних досліджень, 2018. № 2. С. 117-130.
23. Скрипник В. Демократизація державної влади і проблеми становлення системи місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2018. № 4. С. 44-57.

24. Соціально-економічний розвиток територіальних громад Центральної України в умовах децентралізації: науково-аналітична доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянської І.З. Львів : ІРД НАНУ, 2019. 104 с.
25. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Укр. енцикл., 2011. Т. 3. 790 с.
26. Яцунська О. О. Проблеми становлення місцевого самоврядування в Україні. *Людина і політика*. 2016. № 4. С. 2-6.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Реалізація Концепції сприятиме:

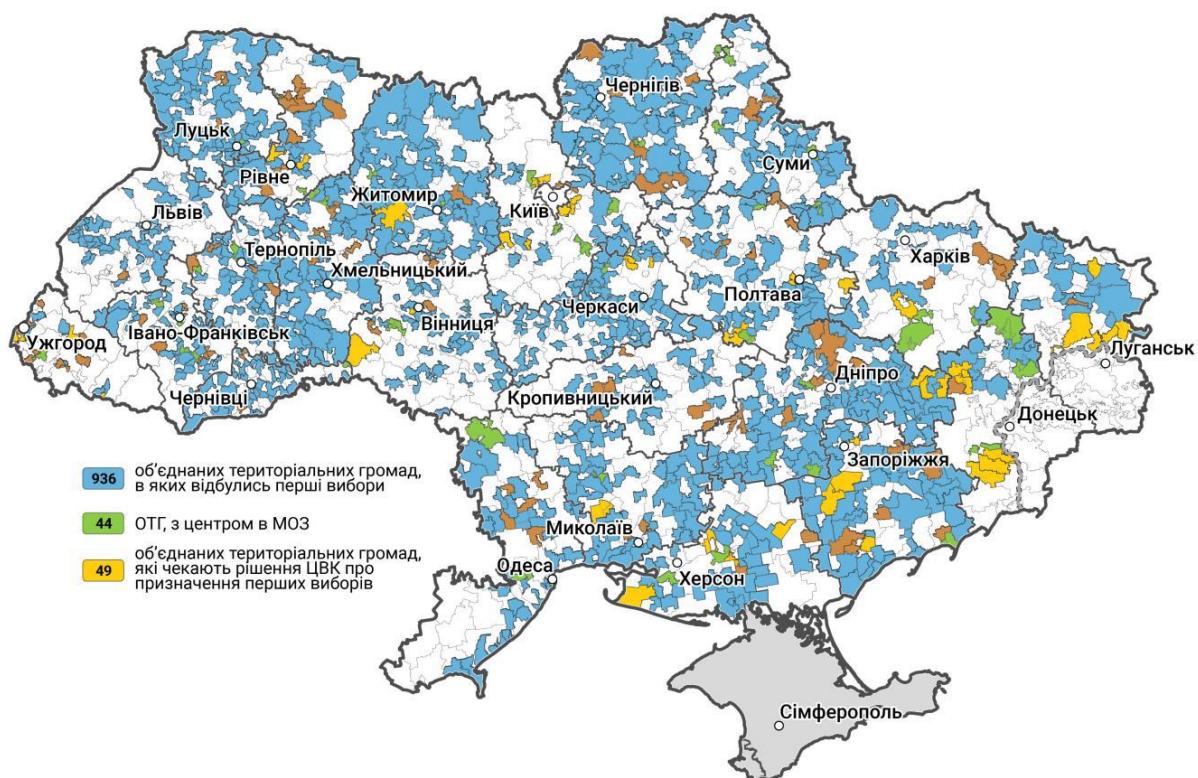
- посиленню правової, організаційної та матеріальної спроможності територіальних громад, органів місцевого самоврядування, провадженню їх діяльності з дотриманням принципів та положень Європейської хартії місцевого самоврядування; доступності публічних послуг, підвищенню їх якості; впровадженню механізму здійснення місцевими держадміністраціями та населенням контролю за наданням органами місцевого самоврядування, територіальними органами центральних органів виконавчої влади публічних послуг;

- запровадженню стандартів (нормативів) якості публічних послуг, що надаються населенню органами місцевого самоврядування базового та регіонального рівня, критеріїв оцінювання якості і створенню сприятливих правових умов для максимально широкого залучення населення до прийняття управлінських рішень, а також розвитку форм прямого народовладдя;

- визначенню чітких меж кожної адміністративно-територіальної одиниці, забезпеченню повсюдності юрисдикції органів місцевого самоврядування на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці та недопущенню наявності в межах території громади інших адміністративно-територіальних одиниць такого ж рівня та утворенню виконавчих органів обласних та районних рад;

- зміні статусу місцевих держадміністрацій з органів загальної компетенції на контрольні-наглядові органи у системі виконавчої влади з функцією координації діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади на відповідній території і забезпеченню розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування базового та регіонального рівня, місцевими держадміністраціями та територіальними органами центральних органів виконавчої влади [14].

Формування ОТГ на територіях України

SWOT – аналіз Білоберізької ОТГ

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>Розташування в горах Велика площа лісів, чисте повітря Сприятливі умови для розвитку сільського господарства (Основним напрямком у розвитку сільського господарства тут є м'ясо-молочне скотарство) Вміння залучати зовнішні фінансові ресурси Рішуча та активна влада громади Співпраця з владою Верховинського району Співпраця влади громади та підприємців Наявність працездатного населення. Інвестування в дорожню структуру (освітлення вулиць) Розташування між Національним природним парком «Гуцульщина» та Вишницьким національним парком</p>	<p>Відсутність інформаційної політики Мала кількість мешканців громади Трудова міграція населення працездатного віку Низькі актуальні можливості для створення високоефективних робочих місць Тіньовий бізнес Накопичення відходів та відсутність сміттєзвалища Дорожня мережа та стан доріг Відсутність водопроводів та каналізації Відсутність туристичної інфраструктури (велосипедні шляхи, лижні витяги, туристична інформація) Відсутність промислових магазинів (велика відстань і важкий доступ до торговельних центрів) Недостатньо розвинена інфраструктура Інтернету</p>
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
<p>Збільшення фінансування місцевих та регіональних програм для розвитку сільських територій Створення інвестиційного клімату Розвиток інформаційних технологій Великий потенціал в розвитку та створенні відпочинково -туристичної зони («зелений туризм», екотуризм , агротуризм тощо) Розвиток сплавів Черемошем Потенціал для відновлення традиційних ремесл і рукоділля Збереження традицій Створення бренду громади для її конкурентоспроможності Позитивна демографічна структура Відсутність екологічно забруднюючих виробництв та промисловості</p>	<p>Розпад об'єднаної громади Відтік молоді та кваліфікованих кадрів до міст чи закордон Відсутність води (висихання джерел) Вирубка лісу Відсутність вагомих туристичних принад, для відвідування Низький рівень довіри до влади частини мешканців Конфлікт з мешканцями місцевості Устеріки</p>

ДОДАТОК Г**Прогнозні показники бюджету Білоберізької ОТГ на 2021**

Загальний обсяг очікуваних надходжень до місцевого бюджету Білоберізької сільської ради ОТГ становить 20841,7 тис. грн., з яких доходи загального фонду сільського бюджету 19182,4 тис.грн., в тому числі власні надходження в сумі 4100,0 тис.грн., базова дотація 2441,7 тис.грн., додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з державного бюджету видатків на утримання закладів освіти та охорони здоров'я 1681,6 тис.грн., освітня субвенція 7505,4 тис.грн., медична субвенція 2032,9 тис.грн., субвенція з місцевого бюджету на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету 23,7 тис.грн., субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері охорони здоров'я за рахунок коштів медичної субвенції 1,1 тис.грн., субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій 1396,0 тис.грн., доходи спеціального фонду сільського бюджету 1659,3 тис.грн., в тому числі власні надходження 169,0 тис.грн., інші надходження 2,0 тис.грн., кошти від продажу землі 988,3 тис.грн., інші субвенції з місцевого бюджету 500,0 тис.грн.

Загальний обсяг очікуваних видатків місцевого бюджету Білоберізької сільської ради ОТГ становить 20841,7 тис.грн., в тому числі видатки загального фонду міського бюджету 19182,4 тис.грн., видатки спеціального фонду бюджету 1659,3,0 тис.грн.

Бюджет сільської ради ОТГ збалансований. Визначено оборотний касовий залишок бюджетних коштів сільського бюджету у сумі 35,6 тис.грн.

На 2021 рік затверджено міжбюджетні трансферти з сільського бюджету Верховинському районному бюджету в сумі 641,0 тис.грн.. Затверджено на 2019 рік перелік об'єктів, фінансування яких буде здійснюватися за рахунок коштів бюджету розвитку.

Резервний фонд сільського бюджету затверджений у сумі 18,0 тис. грн. Затверджено перелік захищених статей видатків загального фонду сільського бюджету на 2021 рік за їх економічною структурою на:

- оплату праці працівників бюджетних установ;
- нарахування на заробітну плату;
- придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів;
- забезпечення продуктами харчування;
- оплату комунальних послуг та енергоносіїв.

Затверджено у складі видатків сільського бюджету кошти на фінансування та реалізацію місцевих програм.

При формуванні бюджету забезпечено в першочерговому порядку потребу в коштах: на оплату праці працівників бюджетних установ відповідно до встановлених законодавством України умов оплати праці та розміру мінімальної заробітної плати; на проведення розрахунків за електричну енергію та оплату інших енергоносіїв (дрова).

Затверджено ліміти споживання енергоносіїв у натуральних показниках для кожної бюджетної установи, виходячи з обсягів відповідних бюджетних асигнувань.

Основні стратегічні цілі розвитку громади

Для ефективного розвитку громади необхідно чітко визначити головні стратегічні цілі, яким необхідно слідувати для досягнення бажаного рівня розвитку.

До основних стратегічних цілей розвитку Білоберізької ОТГ можна віднести: 1) Розвиток місцевої економіки; 2) Всесторонній розвиток сільських територій; 3) Підвищення якості життя мешканців.

Дані цілі узагальнюють всі першочергові потреби розвитку сільської громади та є орієнтирами розвитку не тільки на короткостроковий період, а й на довгострокову перспективу.

Досягнення намічених цілей дозволить створити умови для економічного та соціального розвитку громади в цілому та всіх її складових. Нестабільність

економічної системи є актуальною проблемою для всієї України. Але для сільських територій дане питання стоїть особливо гостро через відсутність механізмів диверсифікації можливих ризиків. Сільські мешканці мають менший вибір з працевлаштування, менший рівень доходів, значно нижчий рівень доступності фінансово-кредитних ресурсів та ряд інших недоліків.

Задля підвищення економічної спроможності громади необхідно:

- створити умови для розвитку малого та середнього підприємництва у всіх сферах економіки;
- забезпечити енергетичну безпеку підприємств, установ та організацій, домогосподарств;
- створити умови для розвитку туристичної галузі, зокрема зеленого та екотуризму;
- вжити заходи для підвищення рівня зайнятості населення.

Якість життя на селі за останні десятиліття значно знизилася в порівнянні з якістю життя міського населення. Сюди можна віднести і занепад медичної галузі, через відсутність кваліфікованих кадрів, що не бажають працювати в селі, відсутність умов для розвитку фізичної культури, недоступність цілого ряду соціальних послуг (кінотеатри, прокати техніки, заклади громадського харчування та заклади для сімейного дозвілля, мережі супермаркетів з нижчим рівнем цін, т.п.).

Для забезпечення високого рівня життя населення мешканців громади потрібно виконати наступні пункти:

- підвищити екологічну безпеку та створити умови для збереження навколишнього середовища;
- сприяти популяризації здорового способу життя мешканців громади;
- забезпечити розвиток культурного та духовного середовища для гармонійного розвитку людини;
- заохочувати населення до підвищення соціальної активності та свідомості.

Сільські території, а саме ОТГ є прихованим потенціалом розвитку України. Це можна спостерігати на прикладі цілого ряду країн, що обрали шлях децентралізації. Для нашої країни це є рішучим кроком на шляху до розвинутого європейського суспільства. Збереження та розвиток сільських територій може стати необхідним поштовхом. За весь період незалежності колишні сільські ради залишалися один на один зі своїми проблемами, що з кожним роком лише поглиблювалися. Для забезпечення даної цілі розвитку громади необхідно створити умови для комплексного розвитку територій в інтересах громади та забезпечити населення якісними комунальними, адміністративними та соціальними послугами.

ФОРМУВАННЯ ОТГ З АДМІНЦЕНТРАМИ У МІСТАХ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ

Недоліки в існуючому процесі розробки програм розвитку територіальної громади

- недостатньо глибокий аналіз соціально-економічної ситуації та наявних ресурсів території. Як правило, аналітичні розділи програм містять лише опис соціально-економічної ситуації, рідше у них виявляються тенденції розвитку, ще рідше зустрічається аналіз економічного потенціалу, практично відсутній аналіз переваг і недоліків територіального розвитку, зовнішніх факторів, які на нього впливають;
- слабка розробка блоку основних цілей. Часто цілі розвитку території навіть якісно нечітко визначені, не говорячи вже про їх кількісний вираз. Відсутня наукова обґрунтованість таких цілей;
- у місцевих програмах складно знайти чітке формулювання і наукове обґрунтування стратегічного вибору;
- важливим недоліком програм є слабка підтримка програмних заходів дієвим механізмом їх реалізації;
- недостатня ув'язка різних програм, комплексних та галузевих, які діють на відповідній території між собою, відсутня єдина методологічна база для їх підготовки;
- не завжди програмні заходи належним чином ув'язані з відповідним фінансуванням;
- через брак коштів на розвиток щорічні програми спрямовані, передусім, на латання дірок без послідовної роботи на перспективу, що не сприяє належній ефективності використання обмежених бюджетних коштів.

Також, поряд із позитивними аспектами децентралізації існують певні недоліки, до яких відносять: ускладнення спроможності впливати на макроекономічну ситуацію на державному рівні; зниження скоординованості виконання делегованих повноважень; гальмування реалізації державних програм на фоні надання більшого значення місцевим політичним пріоритетам;

намагання центральними органами влади уникнути відповідальності за надання державних послуг населенню, самоусунення центральних урядів від вирішення нагальних питань; неузгодженість делегованих повноважень і обов'язків із ресурсами для їх виконання.

Дослідження експертами специфіки впровадження децентралізаційних реформ різних країн свідчать, що досвід кожної з них є унікальним та відображає специфіку розвитку окремої країни. Тому, на думку експертів, є недоцільним упровадження зарубіжного досвіду без урахування особливостей економічного та політичного розвитку конкретної країни [13].